

Науково-практичний підхід до оцінки складових, забезпечуючих збалансованість потенціалу підприємств

Лункіна Ірина Юріївна

аспірат, Державний університет «Київський авіаційний інститут»,
просп. Гузара Любомира, 1, м.Київ, 03058, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-0878-3631>

Прийнято: 19.10.2024 | Опубліковано: 29.10.2024

***Анотація.** У статті досліджено підходи до оцінювання збалансованості потенціалу підприємства, що є ключовим фактором його стабільного розвитку та конкурентоспроможності. Розглянуто науково-практичні аспекти оцінювання та запропоновано алгоритм, який включає комплекс методичних підходів і послідовність дій суб'єкта аналізу. Визначено основні етапи оцінювання збалансованості потенціалу підприємств, що дозволяють формувати ефективну систему управлінських рішень, спрямованих на оптимальне використання ресурсів і підвищення потенціалу підприємства.*

Сформовано систему збору, аналізу та оцінки даних щодо рівня збалансованості потенціалу підприємства, яка враховує всі ключові аспекти його функціонування та розвитку. Дана система базується на використанні як кількісних, так і якісних показників, що дозволяє отримати комплексну картину стану підприємства та визначити потенційні напрями його вдосконалення.

У процесі аналізу пропонується застосовувати методи, зокрема факторний аналіз, кореляційно-регресійне моделювання, методи порівняльного аналізу та експертного оцінювання, що забезпечує не лише точність оцінювання, а й можливість врахування специфічних особливостей кожного підприємства, його галузевого середовища та зовнішніх ринкових умов.. Особливу увагу приділено характеристиці показників оцінки складових збалансованого потенціалу підприємств.

У статті запропоновано підхід до інтерпретації інтегрального показника збалансованості потенціалу підприємств на основі шкали Харрінгтона, що дозволяє об'єктивно оцінювати поточний стан і прогнозувати майбутній розвиток підприємства. Визначено ключові аспекти формування етапів підвищення збалансованості потенціалу, що сприяють розробці стратегічних напрямів зростання та адаптації підприємств до динамічних ринкових умов.

Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення системи управління підприємствами, розробки стратегій їхнього розвитку та підвищення ефективності економічної діяльності.

Ключові слова: *потенціал, забезпечення, збалансований потенціал, підприємство, оцінка, підхід, виробничий потенціал, фінансовий потенціал, трудовий потенціал, ІКТ потенціал, технологічний потенціал.*

Scientific and practical approach to assessing the components that ensure the balance of the potential of enterprises

Lunkina Iryna

PhD student, State University Kyiv Aviation Institute, 1, Liubomyra Huzara ave., Kyiv, 03058, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-0878-3631>

Abstract. *The article explores approaches to assessing the balance of an enterprise's potential, which is a key factor in its stable development and*

competitiveness. The study examines scientific and practical aspects of assessment and proposes an algorithm that includes a set of methodological approaches and a sequence of actions by the subject of analysis. The main stages of assessing the balance of enterprise potential have been identified, enabling the formation of an effective management decision-making system aimed at optimizing resource utilization and increasing enterprise potential.

A system for collecting, analyzing, and evaluating data on the level of enterprise potential balance has been developed, considering all key aspects of its functioning and development. This system is based on the use of both quantitative and qualitative indicators, allowing for a comprehensive view of the enterprise's condition and identifying potential directions for its improvement.

Various methodological approaches are applied in the analysis process, including factor analysis, correlation-regression modeling, comparative analysis methods, and expert evaluation. This ensures not only the accuracy of the assessment but also the ability to consider the specific characteristics of each enterprise, its industry environment, and external market conditions. Special attention is given to the characteristics of indicators for assessing the components of a balanced enterprise potential.

The article proposes an approach to interpreting the integral indicator of enterprise potential balance based on the Harrington scale, which allows for an objective evaluation of the current state and forecasting of the enterprise's future development. Key aspects of the stages of enhancing potential balance have been identified, contributing to the development of strategic growth directions and enterprise adaptation to dynamic market conditions.

The obtained results can be used to improve enterprise management systems, develop business growth strategies, and enhance economic efficiency.

Keywords: potential, provision, balanced potential, enterprise, assessment, approach, production potential, financial potential, labor potential, ICT potential, technological potential.

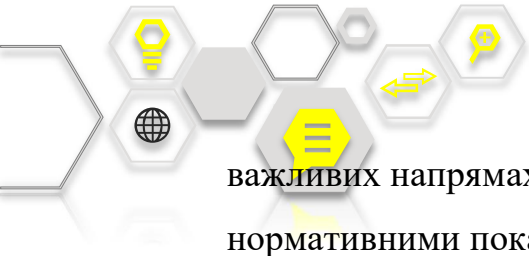
Постановка проблеми. Оцінювання та вимірювання збалансованості потенціалу є невід'ємною складовою антикризового забезпечення, оскільки, формуючи фундаментальне підґрунтя для ухвалення відповідних рішень, дає можливість здійснювати вплив на поточний стан та динаміку розвитку підприємств, визначати масштаби та вектори трансформацій, виявляти ключові детермінанти розвитку, формувати прогностичні моделі та антикризову стратегію, оптимізувати процеси регенерації та використання ресурсів з урахуванням принципу збалансованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження сутності потенціалу, його ролі та значення для ефективної роботи підприємств, методів оцінки присвячено роботи багатьох учених, таких як Алієв Р. А. [1], Ареф'єва О.В. [2], Богацька Н. М., Хачатрян В. В. [3], Петренко Л. М. [6], Пілецька С., Коритько Т., Лукаржевська-Мялик В. [7] та ін. Питання окремих характеристик потенціалу, методичних та методологічних підходів до його оцінки досліджували Красноручський О., Маренич Т., Прусова Г [5], Хринюк О.С., Бойко Т.О. [9].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження методичних підходів і послідовності дій оцінювання збалансованості потенціалу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У широкому значенні потенціал – це сукупність ресурсів, запасів і джерел, що наявні або можуть бути залучені для досягнення конкретної мети, реалізації планів чи вирішення завдань. Він відображає можливості певної соціальної системи у визначеній сфері діяльності.

Для оцінки збалансованості потенціалу підприємств пропонуємо науково-практичний підхід, який включає: кількісне вимірювання наявних ресурсів і результатів діяльності підприємства, а також аналіз їх взаємодії; оцінку збалансованості потенціалу в межах його ключових складових з акцентом на виявлення можливостей і джерел зростання у стратегічно

важливих напрямках; порівняння фактичного рівня потенціалу підприємства із нормативними показниками.

Важливим елементом такого підходу є контекстуалізація оцінки, що передбачає врахування специфіки підприємства, галузевих особливостей і макроекономічних факторів. Це сприяє підвищенню об'єктивності аналізу, забезпеченню його релевантності та ефективнішому формуванню антикризових стратегій.

Алгоритм оцінювання збалансованості потенціалу підприємств являє собою сукупність та порядок дій суб'єкта, необхідних для отримання точних даних про стан та динаміку економічного потенціалу підприємства та відображає підходи до його оцінки [10, 11, 12], які здійснюються як експрес або як деталізована оцінки збалансованості потенціалу підприємств (рис. 1).

Оскільки потенціал підприємства має складну структуру [13], його оцінювання слід проводити як в цілому, так і по кожній структурній складовій, що дозволить прийняти ефективні управлінські рішення щодо його ефективного використання та збільшення його значення (рис. 2).

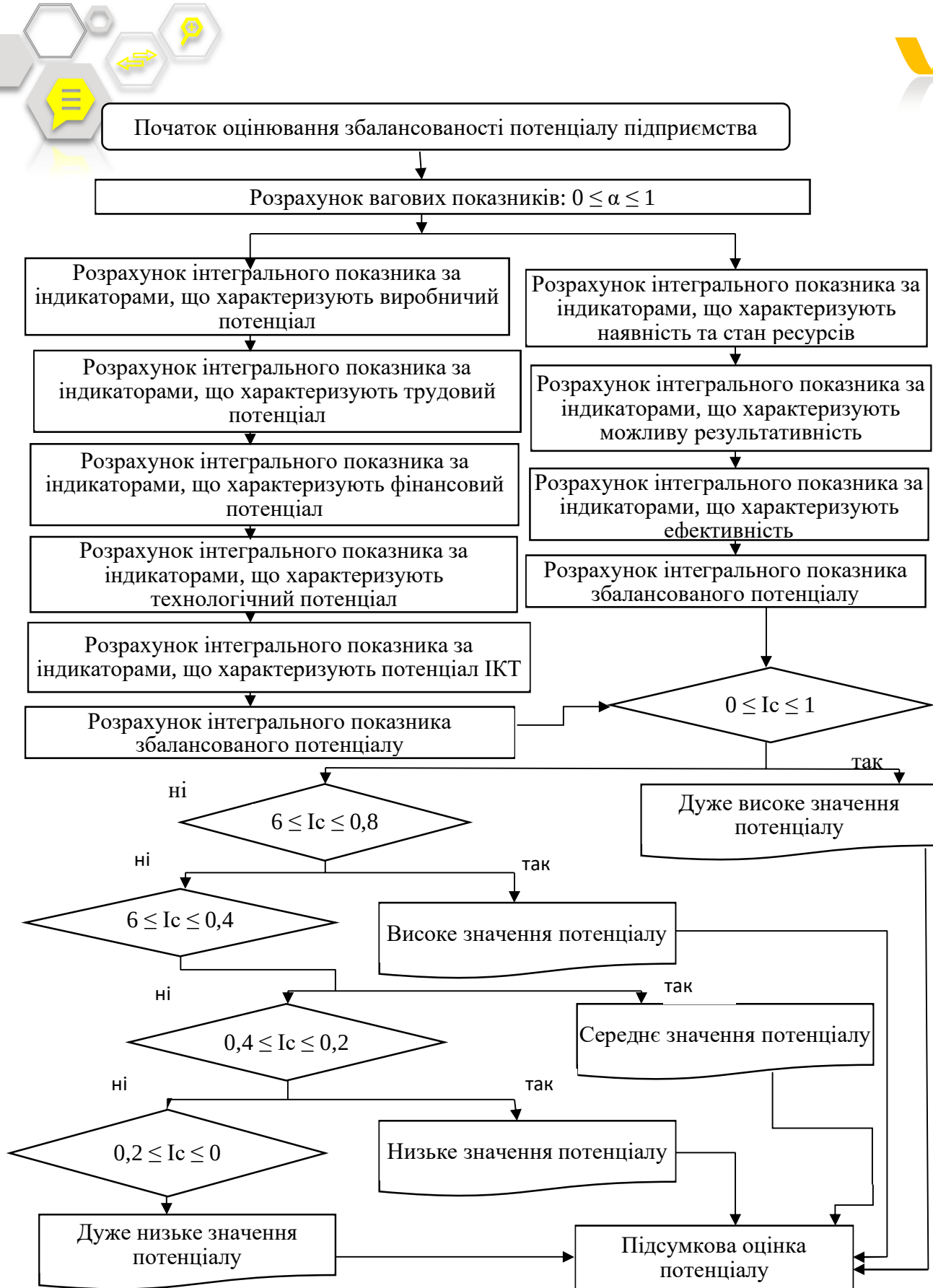

Рис. 1. Алгоритм проведення оцінювання збалансованості потенціалу підприємств

Джерело: власна розробка автора

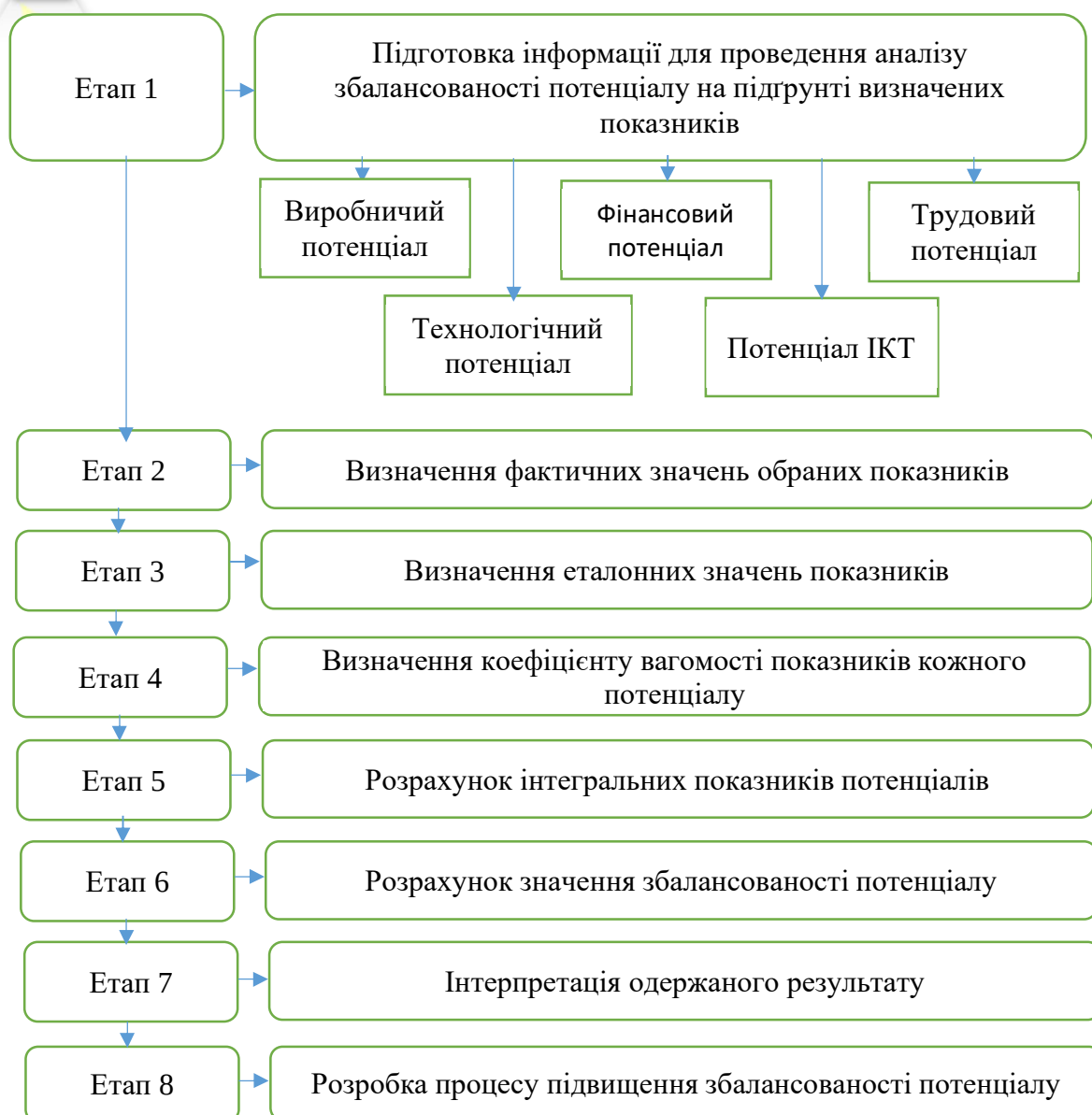

Рис. 2. Етапи науково-практичного підходу щодо оцінювання збалансованості потенціалу підприємств

Джерело: власна розробка автора

З метою розробки підходу до оцінювання збалансованості потенціалу підприємств, пропонуємо використовувати систему показників, що охоплює різні види потенціалу. Використані в дослідженні показники вже відомі та застосовуються в різних сферах інтегральної оцінки.

Для комплексної оцінки збалансованості потенціалу підприємства доцільно застосовувати показники, що найбільш повно відображають

ефективність використовуваних ресурсів та можливості виробництва продукції або надання послуг. Система показників повинна служити гнучким та зручним інструментом моніторингу фінансових, трудових, виробничих та інших процесів, що відбуваються на підприємстві [14, 15].

Інформаційне забезпечення є процесом обміну інформацією на підприємстві та становить сутність комунікаційної діяльності. Система формування даних для оцінювання збалансованості потенціалу підприємств наведено на рис. 3.

Рис. 3. Система формування даних щодо аналізу та оцінки збалансованості потенціалу підприємства

Джерело: власна розробка автора

Найбільш повну та достовірну інформацію щодо аналізу та оцінки збалансованості потенціалу підприємства станом на певну дату у вартісному вираженні можна знайти в обліку та управлінській звітності. Об'єктами

фінансового обліку для оцінювання збалансованості потенціалу підприємства стають необоротні активи, запаси, продукція, грошові кошти, фінансові вкладення, зобов'язання, доходи та витрати. За даними фінансового обліку та звітності розраховуються показники по виробничому, фінансовому, трудовому, ІКТ та технологічному потенціалу.

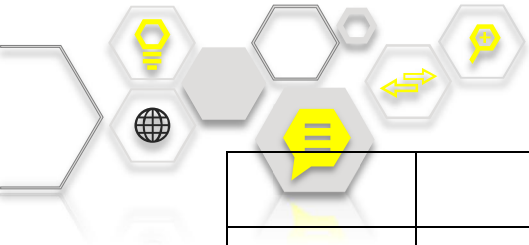
Дані управлінського обліку, об'єктами якого виступлять витрати, необхідні аналізу та оцінки бізнес-процесів. У цьому визначається порядок формування інформації у внутрішньогосподарської (управлінської) звітності, виходячи із потреб внутрішніх користувачів. Управлінська звітність включає сукупність звітів, об'єднаних в єдину інформаційну систему разом з фінансовою звітністю. Це розширює кількість показників, що містять інформацію щодо потенціалу підприємства, та дозволяє проводити змістовні аналітичні дослідження, пов'язані з оцінкою збалансованості потенціалу у розрізі бізнес-процесів.

В рамках результативного підходу як критерії оцінювання слід використовувати як натуральні та вартісні показники наявності, стану, руху (залучення та вибуття) різних ресурсів, так і показники можливої результативності та економічної ефективності (табл. 1).

Таблиця 1

Показники оцінки складових збалансованого потенціалу підприємств

Складові	Об'єкт оцінки	Індикатори, що характеризують		
		наявність, стан та рух ресурсів	результативність	ефективність
Виробничий потенціал	Основні та обігові кошти	– період обігу оборотних коштів; – коефіцієнт зносу основних коштів; – коефіцієнт оновлення основних коштів	– темп приросту (зменшення) доходу від реалізації; – темп приросту (зменшення) чистого прибутку	– фондівдача; – коефіцієнт оборотності оборотних активів
Трудовий потенціал	Персоніфікована робота з людським капіталом	– коефіцієнт плавності кадрів; – частка кваліфікованої робочої сили	– темп приросту (зменшення) продуктивності праці; – темп приросту (зменшення)	– темп приросту (зменшення) прибутку (збитку) на одного працюючого

			середньої заробітної плати	
Фінансовий потенціал	Кількість та якість фінансових ресурсів	– поточна ліквідність; – коефіцієнт автономії; – коефіцієнт фінансової стійкості	– темп приросту (зменшення) ринкової вартості підприємства	– темп приросту (зменшення) рентабельності (збитковості) активів; – темп приросту (зменшення) рентабельності (збитковості) власного капіталу; – темп приросту (зменшення) рентабельності (збитковості) продажу
Технологічний потенціал	Технологічна база	– частка провідних технологій; – коефіцієнт автоматизації праці	– темп приросту (зменшення) якості; – темп приросту (зменшення) частки інноваційної продукції	– ресурс ємність виробництва та наданих послуг
Потенціал ІКТ	Методи, процеси, програмно-технологічні засоби, які використовуються для збору, обробки, зберігання та передачі інформації	– коефіцієнт забезпеченості ПК; – коефіцієнт оновлення програмних засобів	– скорочення (збільшення) частки часу для виконання операцій; – підвищення (зниження) рівня інформованості споживачів	– інформаційна віддача

Джерело власна розробка автора

Характеристика інтегрального показника збалансованості потенціалу підприємств

Значення	Якісна оцінка	Характеристика
0,80 – 1	Дуже високий	Стан збалансованості потенціалу підприємства стабільний, є можливості для функціонування та розвитку в умовах протидії загрозам. Наявні ресурси у певній мірі забезпечують досягнення стратегічної цілей підприємства. Проведення активних заходів щодо підвищення збалансованого потенціалу не потрібне, проте необхідний моніторинг ризиків
0,80 – 0,60	Високий	Підприємство здатне стабільно функціонувати та має ресурси для запобігання впливу більшості внутрішніх та зовнішніх загроз. Підприємство може забезпечити значне підвищення рівня збалансованості потенціалу. Підприємства потребують регулярного моніторингу, а також по окремих сферах діяльності потрібне проведення превентивних заходів.
0,60 – 0,40	Середній	Підприємство гарантує стабільне функціонування з мінімальною позитивною нормою прибутку за умов базового впливу загроз. Необхідно провести корегування вузьких місць. Необхідно визначити величину ризику та збитків для проведення заходів, але показники можуть перевищувати допустиму норму
0,40 – 0,20	Низький	В умовах впливу загроз економічному потенціалу підприємство тимчасово втрачає можливість дотримуватись зобов'язань, але зберігає можливість відновлення своєї діяльності за більш сприятливих умов. Є мінімальний запас ресурсів підтримки збалансованого потенціалу, слабка стійкість до зовнішніх погроз. Низький рівень використання наявних ресурсів
0,20 – 0,00	Дуже низький	Підприємство систематично не має достатньої кількості ресурсів для забезпечення функціонування, відсутня можливість протидії загрозам, у найближчій перспективі висока ймовірність повного припинення діяльності.

Джерело: власна розробка автора

Процес підвищення збалансованості потенціалу підприємств під впливом трансформації інформаційно-комунікаційних технологій здійснюється за наступними етапами (рис. 4).

Рис. 4 Етапи підвищення збалансованості потенціалу підприємств

Джерело: власна розробка автора

Висновки. Отже, запропонований науково-практичний підхід до оцінки збалансованості потенціалу підприємства полягає у визначенні ступеня гармонійності та ефективності використання наявних ресурсів для досягнення стратегічних цілей та включає виявлення дисбалансів між різними видами потенціалу (фінансовим, виробничим, трудовим, технологічним, ІКТ) для виявлення слабких місць, визначення надмірно або недостатньо використаних ресурсів, розробку заходів щодо вирівнювання дисбалансів та підвищення ефективності використання потенціалу, забезпечення стійкого розвитку підприємства за рахунок раціонального використання потенціалу, підвищення ефективності діяльності та прибутковості.

Загалом, оцінка збалансованості потенціалу допомагає підприємству адаптуватися до змін зовнішнього середовища, підвищити ефективність діяльності та забезпечити стійкий розвиток.

Список використаних джерел

1. Алієв Р. А. Сутність поняття «потенціал підприємства» та його складники. *Підприємництво та інновації*. 2019. Вип. 9. С. 54 – 59.
2. Ареф'єва О., Пілецька С., Лістрова М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. *Економіка та суспільство*. 2022. №43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-35>.
3. Богацька Н. М., Хачатрян В. В. Сучасний підхід до оцінки сутності ресурсного потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 3. С. 134 – 139.
4. Квасницька Р., Тарасюк М. Структуризація потенціалу підприємства. *Вісник КНТЕУ*. 2017. № 1. С. 73-82.
5. Красноручський О., Маренич Т., Прусова Г. Співвідношення економічних категорій «потенціал підприємства», «ресурсний потенціал», «виробничий потенціал» та «економічний потенціал». *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. Т. 9. № 2. С. 113 – 121.
6. Петренко Л. М. Нечітко-множинна модель в управлінні фінансовою безпекою страхової організації. URL : <https://core.ac.uk/reader/14713780>.
7. Пілецька С., Коритько Т., Лукаржевська-Мялик В. Економічний потенціал розвитку в системі управління його безпекою. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-34>
8. Пілецька С., Лункіна І. Основи антикризового управління в умовах впливу зовнішнього середовища. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 281-286. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-39>.
9. Хринюк О. С., Бойко Т. О. Виробничий потенціал підприємства: підходи та методи його оцінки. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 7. С. 521–526.
10. Azmeh S., Foster C., Echavarri J. The International Trade Regime and the Quest for Free Digital Trade. *International Studies Review*. 2019. pp. 1-22, DOI: <https://doi.org/10.1093/isr/viz033>.

11. Fernandez-Vidal Jorge, Perotti Francesco Antonio, Gonzalez Reyes, Gasco Jose. Managing digitaltrans for mation: The view from the top. *Journal of Business Research*. 2022. Vol. 152 pp. 29-41.
12. Korytko T, Piletska S, Bohutska O Mechanizm zarządzania potencjałem innowacyjnym przedsiębiorstw w warunkach gospodarki cyfrowej. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. 2022, Vol. 97. No. 2, pp. 71-80. DOI: <https://doi.org/10.58683/01.3001.0016.2113>.
13. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. / О.К. Добикіна та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 240 с.
14. Кобеля З. І., Матійчик О. Д. Підходи до формування оцінки соціально-економічного потенціалу підприємств. *Актуальні питання економічних наук*. 2025, Вип. 7. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14792122>.
15. Хринюк О. С., Гримашевич Т. І. Теоретико-методичні аспекти оцінки виробничого потенціалу підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 772-776. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/132.pdf.